

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЛІНГВОПОЛІТИЧНОЇ СИНЕРГЕТИКИ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТА ТИПОЛОГІЯ

Юлія Дем'янчук

*доцент кафедри перекладознавства та контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ORCID ID 0000-0001-8722-5568

y.demianchuk@gmail.com

Ключові слова:

*лінгвополітична синергетика,
лінгвістика кризової
медицини, кризово-медичний
дискурс, перекладацькі
трансформації, перекладацька
самоорганізація,
функціонально-сміслова
ампліфікація, лінгвальний
автокаталіз, мовна
турбулентність, семантична
біфуркація, мовний
аттрактор, ентропія
перекладу, синергетична
теорія перекладу.*

Статтю присвячено концептуалізації перекладацьких трансформацій лінгвополітичної синергетики та формуванню їхньої типології в лінгвістиці кризової медицини. Це дослідження звернулось до проблеми міжмовної репрезентації кризово-медичного знання, яка попри активний розвиток медичного, військово-медичного, гуманітарного і кризового перекладу залишається недостатньо осмисленою в теорії перекладу. Аналіз наукових джерел засвідчив, що наявні підходи переважно зосереджені на окремих аспектах медичного перекладу, а система перекладацьких трансформацій кризово-медичного дискурсу досі не отримала цілісного теоретичного обґрунтування. На підставі аналізу праць вітчизняних і зарубіжних вчених виявлено теоретичну лакуну, що спричинила потребу формування нової моделі опису механізмів функціонування цього феномена. З опертям на положення лінгвополітичної синергетики та лінгвістики кризової медицини перекладацькі трансформації вперше розглянуто як систему міжмовних перетворень, що функціонує на макрорівні мови кризової медицини, мезорівні військово-медичного та воєнно-медичного дискурсів і мікрорівні відповідних комунікативних практик. У статті порушено комплекс питань, пов'язаних із функціонуванням перекладацької самоорганізації, функціонально-сміслової ампліфікації, лінгвального автокаталізу, мовної турбулентності, семантичної біфуркації, мовного аттрактора та ентропії перекладу. У розрізненні між цими процесами відбито різні моделі репрезентації спеціалізованого знання у міжкультурній взаємодії. Установлено, що перекладацькі рішення у кризово-медичному дискурсі не є абсолютними, а навпаки підлягають постійній адаптації під впливом мовних, дискурсивних, когнітивних і прагматичних чинників. Перекладацька самоорганізація забезпечує впорядкування й стабілізацію системи, тоді як функціонально-сміслова ампліфікація сприяє розширенню комунікативного потенціалу повідомлення. Лінгвальний автокаталіз зумовлює появу нових термінологічних відповідників. Мовна турбулентність і семантична біфуркація відображають варіативність перекладацьких рішень. Мовні аттрактори забезпечують відносну стабільність моделей міжмовної репрезентації, а ентропія перекладу фіксує збереження певного рівня смислової невизначеності. Запропонований підхід створює підґрунтя для теоретичного обґрунтування синергетичної теорії перекладу кризово-медичного дискурсу, окреслює контури нової дослідницької парадигми в сучасному перекладознавстві.

TRANSLATION TRANSFORMATIONS OF LINGUOPOLITICAL SYNERGETICS: CONCEPTUALIZATION AND TYPOLOGY

Yuliia Demianchuk

*Associate Professor at Hryhorii Kochur Department
of Translation Studies and Contrastive Linguistics,
Ivan Franko National University of Lviv*

Key words: *linguopolitical synergetics, linguistics of crisis medicine, crisis-medical discourse, translation transformations, translational self-organization, functional-semantic amplification, linguistic autocatalysis, linguistic turbulence, semantic bifurcation, linguistic attractor, translation entropy, synergetic theory of translation.*

The article is devoted to the conceptualization of translation transformations of linguopolitical synergetics and to the establishment of their typology within the linguistics of crisis medicine. This study addresses the problem of the interlingual representation of crisis-medical knowledge, which, despite the active development of medical, military-medical, humanitarian, and crisis translation, remains insufficiently theorized in Translation Studies. The analysis of scholarly sources demonstrates that existing approaches are predominantly focused on particular aspects of medical translation, whereas the system of translation transformations characteristic of crisis-medical discourse has not yet received comprehensive theoretical substantiation. Based on an analysis of the works of Ukrainian and international scholars, a theoretical gap was identified, which led to the need to form a new model for describing the mechanisms of functioning of this phenomenon. Drawing upon the principles of linguopolitical synergetics and the linguistics of crisis medicine, translation transformations are for the first time conceptualized as a system of interlingual transformations operating at the macro-level of the language of crisis medicine, the meso-level of military-medical and wartime-medical discourses, and the micro-level of corresponding communicative practices. The article addresses a range of issues related to the functioning of translational self-organization, functional-semantic amplification, linguistic autocatalysis, linguistic turbulence, semantic bifurcation, linguistic attractors, and translation entropy in crisis-medical discourse. The distinction between these processes reflects different models of representing specialized knowledge under conditions of intercultural interaction. The study demonstrates that translation decisions in crisis-medical discourse are not absolute; rather, they are subject to continuous adaptation under the influence of linguistic, discursive, cognitive, and pragmatic factors. Translational self-organization ensures the ordering and stabilization of the system, whereas functional-semantic amplification contributes to the expansion of the communicative potential of a message. Linguistic autocatalysis facilitates the emergence of new terminological equivalents; linguistic turbulence and semantic bifurcation reflect the variability of translation decisions; linguistic attractors provide relative stability to models of interlingual representation; and translation entropy preserves a certain degree of semantic indeterminacy. Furthermore, the conceptualization of translation transformations has enabled the development of an integrated theoretical model within which the translation of crisis-medical discourse is understood as an open, nonlinear process of intersystemic, interlingual, and intercultural interaction. The proposed approach provides a foundation for the theoretical substantiation of a synergetic theory of crisis-medical discourse translation and outlines the contours of a new research paradigm in contemporary Translation Studies.

Вступ. Чим глибшим стає вивчення взаємодії мови і війни, тим очевиднішою видається невичерпність дослідницького поля. Цілком виправдано говорити про те, що дослідження лінгвополітичної синергетики, результати якого

висвітлено в монографії (Дем'янчук, 2026) та низці наукових праць (Дем'янчук, 2024–2026), закономірно привело до формування лінгвістики кризової медицини як напряму, покликаного пояснити механізми мовної репрезентації

війни, її наслідків і практик кризового реагування. Водночас подальше опрацювання матеріалу засвідчило, що науковий пошук безумовно не завершується аналізом кризово-медичної терміносистеми.

Актуальність такого підходу підтверджує і сплеск наукового інтересу до проблем кризового перекладу. Так, Шерон О'Браєн наголошує, що в кризових ситуаціях усний та письмовий переклад виконують ключову роль у забезпеченні доступності фахової інформації, однак сама сфера кризового перекладу перебуває на етапі активного становлення й потребує подальшого теоретичного вивчення (O'Brien, 2022).

Беручи до уваги зазначене, питання міжмовної репрезентації в умовах війни та надзвичайних ситуацій заслуговує на окреме теоретичне осмислення. Комунікативні практики такого типу насичено численними термінологічними, дискурсивними і прагматичними пермутаціями, які виникають у процесі міжмовної адаптації інформації, визначають особливості її рецепції адресатами різних мовних спільнот. Системний опис таких пермутацій становить одну із ключових передумов концептуалізації перекладацьких трансформацій і надає імпульсу для формування цілісної теоретичної моделі їх функціонування. Аналіз наукових джерел засвідчив, що механізми міжмовної репрезентації кризово-медичного знання висвітлено фрагментарно й переважно розглянуто у зв'язку з окремими аспектами медичного, військово-медичного, гуманітарного або кризового перекладу. На рівні сучасних перекладознавчих студій мовиться про окремі перекладацькі рішення, проте цілісна модель відповідних міжмовних перетворень фактично відсутня. Відтак теоретичне осмислення перекладацьких трансформацій, релевантних для сфери кризової медицини, залишається недостатньо розробленим, що відкриває перспективи для подальших наукових розвідок.

Мета цієї статті полягає у концептуалізації перекладацьких трансформацій лінгвополітичної синергетики, обґрунтуванні їх типології та з'ясуванні закономірностей функціонування у процесах міжмовної репрезентації кризово-медичного дискурсу.

Матеріал і методи дослідження. Матеріал дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем медичного, військово-медичного, гуманітарного та кризового перекладу, перекладу тактичної медицини, кризової комунікації, міжмовного посередництва в надзвичайних ситуаціях, а також застосування цифрових технологій і систем штучного інтелекту для опрацювання медичних текстів. Джерельну базу дослідження

формують праці А. Агейчевої та І. Роженко, О. Муханової, Я. Тікан та І. Купчак, А. Семенюк, Г. Тригуб і О. Хникіної, А. Бехдай і Н. Гудкової, Р. Нолла, Л. С. Фрішен і М. Бекера, М. Запаторе і Дж. Руджері, М. Терседор-Санчес, М. Онишук, А. Божука, В. Хромової, Ш. О'Браєн, П. Кедвелла, П. Болтона, В. Вайса, Ц. Лю та Л. Ці. Теоретико-методологічну основу дослідження сформували положення синергетики Г. Гакена, концепції перекладу Г. Турі, Е. Піма, Е.-А. Гутта, Ф. Галлая та Х. Р. Секейроса, а також засади лінгвополітичної синергетики й лінгвістики кризової медицини.

Для досягнення поставленої мети використано метод аналізу та синтезу наукових джерел, описовий метод, метод концептуального моделювання; додатково залучено системний і синергетичний підходи. Аналіз і синтез уможливили узагальнити сучасні підходи до медичного, військово-медичного, кризового перекладу; описовий метод – охарактеризувати особливості функціонування відповідних перекладацьких рішень; концептуальне моделювання – обґрунтувати систему перекладацьких трансформацій лінгвополітичної синергетики; системний і синергетичний підходи – розглянути механізми міжмовної репрезентації кризово-медичного знання на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Результати та обговорення. Дослідження медичного перекладу свідчать, що міжмовне відтворення спеціалізованих текстів ґрунтується на застосуванні лексико-семантичних, термінологічних і структурно-граматичних трансформацій, покликаних забезпечити точність фахової комунікації та адаптацію термінологічних систем до норм цільової мови. Таке розуміння специфіки медичного перекладу узгоджується з позицією Інеси Роженко і Анни Агейчевої, у праці яких медичний переклад постає різновидом інформативного перекладу, спрямованого на передавання інформації з дотриманням вимог змістової адекватності без виразного естетичного чи художнього впливу на реципієнта. У студії подано огляд ключових аспектів мови медицини та виокремлено її структурно-семантичні особливості, зокрема епоніми, багатоконпонентні терміни, аббревіатури, афіксальні моделі, словосполучення, явища дублетності, багатозначності й синонімії. Також проаналізовано особливості перекладу текстів, орієнтованих на професійну аудиторію. На думку науковців, визначальними рисами інформативного перекладу є чіткість і логічна впорядкованість викладу, уникнення описових перифрастичних конструкцій, активне використання усталених моделей спеціальної лексики. Водночас зіставний аналіз англійськомовних та українськомовних медичних текстів

засвідчив суттєві міжмовні стилістичні відмінності. Як зауважують дослідники, українським текстам більшою мірою властиві суворі термінологічна унормованість (Rozhenko, Ageicheva, 2019: 3). Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що стилістична адаптація медичних текстів часто передбачає уточнення термінології, конкретизацію змісту, заміну авторських конструкцій усталеними термінологічними відповідниками, а також усунення перифрастичних способів вираження.

Слушною видається думка Олени Муханової, Яни Тікан та Інни Купчак, які зазначають, що під час роботи над медичними текстами, окрім обов'язкового використання медичних словників і довідкових джерел, важливу роль відіграють консультації з практикуючими лікарями (Муханова, Тікан, Купчак, 2022: 71). Автори підкреслюють, що переклад науково-технічної літератури, передовсім медичної, пов'язаний із низкою труднощів жанрово-стилістичного, граматичного та лексичного характеру, які охоплюють особливості синтаксичної організації тексту. Помітне місце з-поміж цих труднощів посідає проблема перекладу неологізмів і аббревіатур, а на додачу – скорочень.

На потребу врахування лексико-семантичних і контекстуально-дискурсивних чинників в процесі перекладу вказують Антоніна Семенюк, Галина Тригуб і Оксана Хникіна у праці “Особливості перекладу англomовної медичної термінології” (Семенюк, Тригуб, Хникіна, 2019), де наголошено, що сучасна медична термінологія значною мірою ґрунтується на грецькій та латинській мовних традиціях, які сформували основу медичної мови. У праці виокремлено низку ключових явищ, характерних для медичної терміносистеми, а саме: аббревіатури, акроніми, синонімію, полісемію, епоніми, омоніми, пароніми, фразеологізми, метафори, запозичення. Такі явища нерідко ускладнюють роботу з текстами та потребують ретельного добору перекладацьких рішень. Зазначено, що медичні терміни-метафори можуть мати спільну або відмінну асоціативну основу в різних мовах, відображаючи специфіку національних концептуальних картин світу. Перекладацькі труднощі також пов'язані з явищами омонімії, паронімії та полісемії, коли термін реалізує кілька значень або співвідноситься з лексичними одиницями, близькими за формою, але різними за змістом. Крім того, міждисциплінарний характер сучасної медицини, яка інтегрує понятійний апарат біології, фізики, хімії та інших наук, закономірно сприяє розширенню синонімічних рядів.

Багаторівневу організацію медичного перекладу, що охоплює термінологічний

і дискурсивний виміри, розкривають Анастасія Бехдай та Наталія Гудкова. Науковці наголошують, що медична терміносистема належить до найдавніших галузевих систем спеціальної лексики, формування яких відбувалося на власній мовній основі з поступовим залученням надбань світової цивілізації. Разом із тим медична термінологія не є статичною системою, оскільки її розвиток визначається потребами часу, змінами в науковому знанні. Науковці пов'язують медичну термінологію з широким колом понять, що стосуються функціонування людського організму, захворювань, методів діагностики й лікування, медичних технологій та інших компонентів сучасної медицини. У зв'язку з цим термінологічний простір цієї сфери охоплює різні галузі теоретичної й клінічної медицини, а ще суміжні науки: біологію, генетику, біофізику, біохімію. Такий підхід корелює з позицією А. Семенюк, Г. Тригуб та О. Хникіної, які наголошують на міждисциплінарному характері сучасної медицини, її здатності інтегрувати понятійний апарат різних наукових галузей.

Беручи до уваги класифікацію Н. Лі-Янке (2001), у праці “Challenges in Translating Medical Terminology: A Comprehensive Analysis of English-Ukrainian Pharmaceutical Texts” А. Бехдай та Н. Гудкової зазначено, що специфіка медичного перекладу визначається сукупністю мовних і термінологічних викликів, які можуть виникати незалежно від мовної пари. Серед них виокремлено переклад аббревіатур та епонімів, використання англіцизмів, а ще розбіжності у сполучуваності мовних одиниць і структурній організації тексту. Окреслені чинники засвідчують необхідність застосування перекладацьких стратегій і трансформацій, покликаних забезпечити точність термінології й змістову адекватність тексту в іншомовному середовищі (Behdai, Gudkova, 2024).

Узагальнення результатів проведених досліджень уможливило висновок про те, що подолання міжмовних розбіжностей становить одну з ключових умов ефективної фахової комунікації й передбачає використання різних типів перекладацьких трансформацій. Поряд із конвенційними труднощами, зумовленими постійним оновленням медичної термінології, сучасні наукові розвідки дедалі частіше апелюють до можливостей цифрових і автоматизованих технологій для опрацювання спеціалізованих текстів.

Посилення ролі цифрових технологій у роботі з медичною термінологією засвідчує праця Річарда Нолла, Лени С. Фрішен, Мартіна Бекера та інших, присвячена вивченню можливостей використання методів обробки природної мови (Natural Language Processing, NLP) і машинного перекладу (Machine Translation, MT) для

автоматизованого опрацювання медичних терміносистем. У дослідженні проаналізовано праці, індексовані в базах PubMed та Web of Science, з акцентом на термінологічні системи, мовні пари, типологію міжмовного перенесення, технології NLP і показники якості отриманих результатів. Встановлено, що найчастіше об'єктом автоматизованого опрацювання виступають уніфіковані медичні терміносистеми SNOMED CT, MeSH, ICD, UMLS. Домінуючою мовою оригіналу виявилася англійська, а серед мов перекладу провідні позиції посідала німецька. Разом із тим автори зауважують, що автоматизоване відтворення медичної термінології тривалий час ґрунтувалося переважно на статистичних моделях (Statistical Machine Translation, SMT), які нині дедалі частіше замінюють нейронні системи (Neural Machine Translation, NMT). Для визначення якості результатів дослідники активно застосовують комерційні інструменти, приміром Google Translate, а ще автоматизовані засоби перевірки, до яких належить показник BLEU (Noll, Frischen, Boeker, Storf, Schaaf, 2023).

Потребу фахового постредагування результатів машинного перекладу обґрунтовують Марко Заппаторе та Джильда Руджері, які досліджують потенціал автоматизованих мовних систем у сфері медичної комунікації. Науковці зазначають, що стрімкий розвиток відповідних технологій суттєво розширює можливості міжмовної взаємодії, однак високоспеціалізовані галузі, передовсім медицина, висувують особливо високі вимоги до термінологічної точності. За таких обставин використання автоматизованих рішень пов'язане з певними ризиками та потребує постредагування. З метою оцінки ефективності визначених технологій у медичній комунікації автори здійснили комплексний огляд наукових праць, адаптувавши методологію PRISMA до потреб комп'ютерно-лінгвістичного аналізу (Zappatore, Ruggieri, 2023). До дослідження було залучено англійськомовні публікації за 2015–2023 роки, присвячені автоматизованому опрацюванню медичних текстів у міжмовному середовищі. Результати аналізу продемонстрували перевагу англійсько-іспанських та англійсько-китайських мовних пар, а серед напрямів застосування – домінування моделей, орієнтованих на клінічну комунікацію й медичну освіту. З-поміж найуживаніших систем автори називають Google Translate, OpenNMT та Moses.

Ризики використання штучного інтелекту в медичній міжмовній комунікації аналізує Марібель Терседор-Санчес у студії “Risk in AI-mediated Medical Translation: On the Essential Role of Professionals in Providing Adequate Lexical Solutions”, де наголошено на визначальній ролі

фахівця у доборі адекватних лексичних відповідників. На матеріалі англійсько-іспанського перекладу текстів із галузі психічного здоров'я авторка демонструє, що застосування систем штучного інтелекту на лексичному рівні може супроводжуватися зміщенням значень, виникненням упереджень, недостатньою чутливістю до культурних і комунікативних особливостей тексту. Дослідниця підкреслює, що професійний перекладач виконує функцію мовного посередника і суб'єкта смислової адаптації, здатного враховувати специфіку цільової аудиторії. Такі завдання мають критичне значення у високочутливих галузях, де неточне передавання інформації може мати серйозні наслідки. У зв'язку з цим використання систем штучного інтелекту потребує людського контролю, адже адекватний добір мовних відповідників і трансформаційних рішень досі значною мірою залежить від фахової експертизи перекладача (Tercedor-Sánchez, 2025).

Втім, якщо питання перекладу медичного дискурсу загалом уже представлене у сучасних дослідженнях, то переклад в галузях військової медицини, тактичної медицини та медицини катастроф і далі залишається побіжно висвітленим. Це передовсім помітно з огляду на необхідність адаптації спеціалізованої термінології до військово-медичного та воєнно-медичного різновидів кризово-медичного дискурсу, що репрезентують відповідно інституційні практики медичного забезпечення, наслідки бойових дій і пов'язаних із ними надзвичайних ситуацій.

Серед праць, що заслуговують на увагу, варто виокремити дослідження Марії Онищук “Переклад тактичної медицини як особливий тип спеціалізованого перекладу”. У праці висвітлено, що вивчення дискурсу на перетині медицини надзвичайних станів і військової спеціалізованої лексики сприяє глибшому розумінню мовного потенціалу аналізованих одиниць та виробленню перекладацьких рішень, спрямованих на добір адекватних і функціонально точних відповідників для забезпечення ефективної професійної комунікації та міжкультурного порозуміння (Онищук, 2023: 121).

Питання перекладу військово-медичного дискурсу та адаптації термінології тактичної медицини досліджує Антон Божук у праці “Структурні особливості англійськомовних термінів тактичної медицини та способи їхнього перекладу українською мовою”. Автор наголошує, що робота з текстами тактичної медицини (матеріалами платформи TCCC), становить складний багаторівневий процес, який потребує ґрунтовної мовної підготовки, знання медичної термінології і розуміння військово-медичної практики. До основних перекладацьких викликів належать

забезпечення термінологічної точності, збереження функціональності тексту, чіткості інструкцій, відсутність усталених відповідників окремих англійськомовних термінів, а також необхідність адаптації медичної лексики до українських військово-медичних реалій. Автор підкреслює, що якість перекладу у цій сфері безпосередньо пов'язана з ефективністю медичної допомоги та збереженням життя в умовах бойових дій (Божук, 2024).

Подальший розвиток цієї проблематики представлено у спільній праці Антона Божука і Вікторії Хромової “Термінологічні аспекти англо-українського перекладу текстів з тактичної медицини”. У статті виокремлено ключові характеристики цього типу текстів, а саме точність та інформативність, стандартизація термінології, адаптація акронімів і скорочень, наявність культурних і семантичних бар'єрів, проблема добору термінологічних відповідників та потреба кроскультурної адаптації. Автори наголошують, що адаптація термінологічних одиниць потребує врахування українського контексту, зосібна доступу до ресурсів, рівня підготовки медичного персоналу та чинних стандартів у Збройних Силах України (Божук, Хромова, 2024: 131).

Наукові розвідки засвідчують й зміщення дослідницького фокусу від суто термінологічних аспектів до ширшого кола питань кризово-медичної комунікації, роль якої істотно зростає в умовах надзвичайних ситуацій. Особливий інтерес у цьому аспекті становлять дослідження Шерон О'Браєн та Патріка Кедвелла, присвячені впливу міжмовного посередництва на доступність і розуміння кризово-медичної інформації цільовою аудиторією. На матеріалі англійськомовних текстів та їх перекладу мовою суахілі автори аналізують рівень сприйняття медичних повідомлень серед мешканців сільських і міських регіонів Кенії. Дослідження, реалізоване у співпраці з організацією Translators without Borders, мало на меті емпірично встановити вплив міжмовної адаптації на ефективність кризово-медичної комунікації. Результати засвідчили, що англійська мова, попри статус офіційної, не забезпечує належного рівня розуміння медичних повідомлень серед досліджуваної аудиторії, тоді як їх переклад мовою суахілі істотно покращує комунікативний ефект. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність поширення кризово-медичних повідомлень мовами, доступними для цільової аудиторії (O'Brien, Cadwell, 2017). Дослідники також встановили, що письмовий формат не завжди є найбільш ефективним способом поширення інформації у кризових ситуаціях, що актуалізує проблему вибору комунікативних стратегій кризового реагування.

Проблематику письмового та усного перекладу під час катастроф висвітлює Патрік Кедвелл на матеріалі Великого землетрусу у Східній Японії 2011 року. Спираючись на етнографічний підхід та результати інтерв'ю з іноземними резидентами різних національностей, дослідник аналізує особливості міжмовної та міжкультурної комунікації в контексті ліквідації наслідків катастрофи. Результати дослідження засвідчили, що письмове та усне міжмовне посередництво в таких ситуаціях часто забезпечують волонтери, а відповідні мовні практики не завжди мають статус перекладу у традиційному розумінні, хоча їхню ефективність визначають своєчасність і якість передавання інформації. Додаткові труднощі для міжмовної комунікації створюють обмеженість ресурсів і культурно специфічний характер комунікативного простору. Важливе місце у дослідженні посідає феномен довіри, який визначає рівень сприйняття перекладеної інформації та впливає на ухвалення рішень (Cadwell, 2015).

Потенціал перекладу як складової системи кризового реагування висвітлюють Пол А. Болтон та Вільям М. Вайс. Науковці наголошують, що переклад є одним із ключових компонентів подолання комплексних надзвичайних ситуацій (Complex Emergencies, CEs), особливо тоді, коли взаємодія між представниками гуманітарних місій і постраждалим населенням ускладнюється мовними та культурними бар'єрами. У країнах, що розвиваються, зазначена проблема набуває особливої актуальності, адже обмеженість локальних ресурсів часто зумовлює залучення іноземних гуманітарних працівників. Дослідження містить аналіз типових труднощів міжмовного посередництва, які можуть впливати на ефективність кризового реагування, а ще окреслює підходи до вдосконалення мовної підтримки в медичній та гуманітарній сферах (Bolton, Weiss, 2001).

Теоретичні засади кризового перекладу в системі комунікації, пов'язаної з надзвичайними ситуаціями та студіями катастроф, розглянуто у праці Шерон О'Браєн “Crisis Translation: A Snapshot in Time”. Дослідниця зазначає, що попри тривалий розвиток студій катастроф і кризової комунікації роль міжмовного посередництва у цих сферах упродовж тривалого часу залишалася недостатньо висвітленою. Водночас сучасні наукові розвідки дедалі активніше трактують його як один із важливих інструментів реагування на надзвичайні ситуації. У праці кризовий переклад репрезентовано у взаємозв'язку з міжмовним посередництвом у конфліктних ситуаціях, громадським перекладом та мовною підтримкою процесів розвитку. Значне місце

у дослідженні посідають питання політики реагування на надзвичайні ситуації, перекладацьких технологій, підготовки громадських перекладачів й етичних засад їхньої діяльності. Дослідниця підкреслює, що переклад досі не став повноцінним складником державних стратегій реагування на надзвичайні ситуації, і наголошує на необхідності його інтеграції у системи кризової комунікації. Ш. О'Браєн доходить висновку, що кризовий переклад має значний потенціал для міждисциплінарного наукового пошуку, пов'язаного з проблемами ризику, справедливості, технологій, інфраструктури гуманітарного реагування та передачі знань. На думку дослідниці, перекладознавство здатне істотно розширити теоретичні засади й практичні механізми формування сучасних моделей кризової комунікації (O'Brien, Shanon, 2022).

Функціонування кризового перекладу у площині мовної політики та практик реагування на надзвичайні ситуації досліджують Цяолін Лю та Лінътао Ці, які пропонують континуум "Політика – Наука – Практика" (Policy–Science–Practice, PSP) – інтегровану методологічну модель подолання розриву між формуванням мовної політики та її практичною реалізацією у багатомовному й міжкультурному середовищі. Центральне місце в цій моделі посідають наукові дослідження, що поєднують політичні рішення, академічне знання, практики кризового перекладу. На матеріалі реагування Китаю на надзвичайну ситуацію у сфері охорони здоров'я 2020 року вчені аналізують взаємозв'язок між політичними ініціативами та мовною підтримкою в умовах кризи. Результати засвідчили, що державна політика стимулювала активний розвиток служб екстреної мовної підтримки (Emergency Language Services, ELS), тоді як наукове осмислення проблем кризового перекладу (Crisis Translation) та міжмовної комунікації сприяло виробленню більш оперативних і цілеспрямованих рішень на національному і локальному рівнях. Разом із тим автори зазначають, що взаємозв'язок між практикою реагування на надзвичайні ситуації, а також науковими дослідженнями залишається недостатньо розвиненим через вплив усталених парадигм і домінування утилітарних підходів (Liu, Qi, 2025).

Важливим джерелом поповнення теоретичного й емпіричного підґрунтя досліджень перекладу в кризово-медичному дискурсі є праці вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячені військовій медицині, кризовій комунікації, гуманітарному перекладу, медичному реагуванню на надзвичайні ситуації та міжмовному посередництву в умовах конфліктів і катастроф. До ключових досліджень цього напрямку належать

студії з лінгвістики кризової медицини та перекладознавчих аспектів кризово-медичної комунікації (див. праці Ю. Дем'янчук "Лінгвістика кризової медицини як напрям лінгвополітичної синергетики" (концептуалізація нового наукового напрямку), "До питання сутності терміносистеми кризової медицини" (структура та понятійний апарат кризово-медичної термінології), "Когнітивно-дискурсивне моделювання воєнної семантики в терміносистемі кризової медицини" (моделювання військово-медичної та воєнно-медичної макрогруп)).

Суттєвий внесок у розвиток цього напрямку становлять також праці К. М. Байші та О. М. Байші (медичний переклад у воєнний час), В. Жаховського та В. Лівінського (термінологія військової медицини), Дж. Демерс і Дж. Вайтмана (готовність до масових санітарних втрат), Н. Моханті (стійкість систем охорони здоров'я та уроки пандемії COVID-19), М. Брікнелла (теоретичні засади військової медицини), М. Шерца (кризова медицина), М. Хуссейна, Ф. Західа та З. Батул (образність у кризовій комунікації), Ш. Альшає (переклад у кризових ситуаціях), М. Бейкер (перекладачі та усні перекладачі в умовах війни), С. Крауз Квінн (ризикова й кризова комунікація під час пандемій), Ф. М. Федерічі (комунікація під час надзвичайних ситуацій та конфліктів), Ф. М. Федерічі та П. Кедвелл (підготовка громадських перекладачів для гуманітарного реагування), М. Мозер-Мерсер, Л. Хербіш і Б. Класс (усний переклад у гуманітарних місіях), Б. Рейнольдс і М. В. Сігер (інтегративна модель кризової та ризикової комунікації).

Попри те що розглянуті студії не завжди зосереджують увагу безпосередньо на типології перекладацьких трансформацій, їхні результати переконливо засвідчують вагому роль трансформаційних механізмів у процесах міжмовної адаптації медичного, військово-медичного, воєнно-медичного, кризово-медичного дискурсів. Аналіз наукових джерел уможливує стверджувати, що ефективність перекладу в зазначених сферах значною мірою залежить від здатності забезпечити термінологічну точність повідомлення. Водночас наявні дослідження переважно висвітлюють окремі аспекти перекладацьких рішень, тоді як система міжмовних перетворень, що функціонує у кризово-медичному дискурсі під впливом мовних, політичних, правових, воєнних, медичних і гуманітарних чинників, досі не отримала цілісного теоретичного осмислення. Виявлена наукова лакуна актуалізує потребу виокремлення та концептуалізації перекладацьких трансформацій лінгвополітичної синергетики, покликаних описати механізми міжмовної репрезентації кризово-медичного знання,

пов'язаного з війною, надзвичайними ситуаціями і гуманітарним реагуванням. Зазначене визначає **актуальність** пропонованої студії.

З огляду на результати формування теоретичних засад лінгвістики кризової медицини, її терміносистеми та когнітивно-дискурсивної моделі воєнної семантики, перекладацькі трансформації доцільно розглядати не так крізь призму традиційних перекладознавчих категорій (калькування, конкретизації, генералізації тощо), як через синергетичні механізми функціонування знання про медичне реагування під час війни та надзвичайних ситуацій. Такий підхід зумовлений природою кризово-медичного дискурсу, що постає складною відкритою системою, сформованою взаємодією військово-медичного та воєнно-медичного дискурсів, військово-медичної й воєнно-медичної комунікації, а також термінології військової медицини, тактичної медицини та медицини катастроф. У розрізі пропонованого підходу синергетичні категорії набувають перекладознавчої інтерпретації. Вони слугують підґрунтям для виокремлення системи перекладацьких трансформацій лінгвополітичної синергетики, що охоплює функціонально-сміслову ампліфікацію, лінгвальний автокаталіз, мовну турбулентність, семантичну біфуркацію, мовний аттрактор, ентропію перекладу та перекладацьку самоорганізацію.

Методологічною основою дослідження слугують положення синергетики Германа Гакена, яку науковець визначає міждисциплінарною галуззю знань, спрямованою на вивчення процесів самоорганізації в складних системах незалежно від природи їхніх складників. За Г. Гакеном, самоорганізація полягає у спонтанному формуванні просторових, часових або функціональних структур без зовнішнього директивного втручання. Вона реалізується у відкритих складних системах, що перебувають у постійній взаємодії з навколишнім середовищем через обмін інформацією, енергією або ресурсами (Haken, 1978; Haken, 2017; Haken, 2020).

Екстраполяція цих положень у площину лінгвістики кризової медицини дозволяє розкрити рівневу організацію відповідного дискурсивного простору. На макрорівні функціонує мова кризової медицини як система понять і термінів мовної репрезентації кризово-медичних процесів і явищ; на мезорівні – військово-медичний і воєнно-медичний дискурси; на мікрорівні – військово-медична та воєнно-медична комунікація, представлена в офіційно-ділових, публіцистичних і художніх текстах. У такій моделі перекладацькі трансформації виконують функцію механізмів міжмовної адаптації в іншомовному комунікативному просторі,

а вихідною категорією виступає перекладацька самоорганізація.

Перекладацька самоорганізація лінгвополітичної синергетики – процес спонтанного впорядкування, стабілізації та адаптації кризово-медичного змісту під час його міжмовного перенесення у відкритій нелінійній системі професійної комунікації, пов'язаної з кризовими ситуаціями. Цей процес охоплює макрорівень мови кризової медицини, мезорівень військово-медичного та воєнно-медичного дискурсів і мікрорівень відповідних комунікативних практик та виявляється у виробленні перекладацьких рішень, спрямованих на збереження функціональної, термінологічної, когнітивної й прагматичної цілісності спеціалізованого знання в іншомовному середовищі.

Якщо перекладацька самоорганізація забезпечує впорядкування та стабілізацію спеціалізованого змісту в іншомовному середовищі, то наступний етап міжмовної трансформації пов'язаний із його функціональною адаптацією відповідно до комунікативних потреб адресата.

Перекладацька функціонально-смістова ампліфікація – процес міжмовної репрезентації кризово-медичного змісту, у якому термінологічні та дискурсивні одиниці військово-медичної і воєнно-медичної комунікації набувають додаткових функціональних, прагматичних і когнітивних відтінків, необхідних для збереження їхнього комунікативного потенціалу в іншомовному дискурсивному просторі. Запропоноване розуміння функціонально-смістової ампліфікації корелює з концепцією міжмовного прагматичного збагачення (*interlingual pragmatic enrichment*) Х. Р. Секейроса, відповідно до якої переклад охоплює міжмовне перенесення змісту та його прагматичне розгортання до рівня концептуальної визначеності з урахуванням мовних, культурних і контекстуальних чинників (Sequeiros, 2002). Узгоджується з таким підходом і когнітивно-прагматична інтерпретація перекладу в межах теорії релевантності Ф. Галлая, де перекладацька діяльність виступає процесом актуалізації експліцитних та імпліцитних смислів задля забезпечення релевантного когнітивного ефекту (Gallai, 2022).

Розширення понятійного апарату кризово-медичного дискурсу закономірно впливає на систему міжмовної репрезентації. Унаслідок цього переклад виявляє здатність виробляти нові моделі адаптації фахового змісту до потреб іншомовної аудиторії. Такий процес може бути осмислений як перекладацький лінгвальний автокаталіз.

Перекладацький лінгвальний автокаталіз – процес самогенерування нових перекладацьких

рішень у системі кризово-медичної комунікації, за якого зміни на макрорівні мови кризової медицини, мезорівні військово-медичного та воєнно-медичного дискурсів і мікрорівні відповідних комунікативних практик зумовлюють появу нових термінологічних відповідників. Наведене трактування узгоджується зі спостереженнями В. Монтальга, К. Зетсен та В. Карвацької щодо багатомовної репрезентації міжнародних медичних класифікацій, де міжмове відтворення термінологічних систем пов'язане з формуванням концептуально еквівалентних відповідників у різних мовах. Показовим прикладом є переклад Міжнародної статистичної класифікації хвороб і проблем, пов'язаних зі здоров'ям (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, ICD-10), розробленої англійською мовою та представленої десятками мов світу. У цьому контексті Всесвітня організація охорони здоров'я використовує поняття “багатомовна репрезентація” (multilingual representation), акцентуючи на збереженні концептуальної еквівалентності медичних понять під час їхнього міжмовного відтворення (Montalt, Zethsen, Karwacka, 2018).

Додатковим підтвердженням автокаталітичного формування нових перекладацьких моделей слугують висновки, отримані на матеріалі перекладу новітньої термінології пандемії COVID-19, які засвідчують, що трансформація кризово-медичного дискурсу супроводжується появою нових міжмовних відповідників і моделей перекладацької адаптації (Alduhaim, Alkhaldy, 2023). Їх поява та закріплення зумовлюють перебудову внутрішньої організації перекладацької системи. У міру подальшого розвитку системи посилюється варіативність перекладацьких рішень, що спричиняє виникнення перекладацької мовної турбулентності.

Перекладацька мовна турбулентність – стан нестабільності перекладацької системи, що виникає під час міжмовного відтворення військово-медичного і воєнно-медичного дискурсів за відсутності усталених термінологічних відповідників, що зумовлює зростання варіативності перекладацьких рішень. Характерним приміром слугує аналіз перекладу термінології COVID-19 в офіційних документах Європейського Союзу, який засвідчив значну варіативність термінологічних відповідників, непослідовність їх використання та різний ступінь передачі інформації в перекладах (Tomaszewska, Zawadzka-Palucka, 2020).

Накопичення варіантів міжмовної репрезентації та відсутність однозначного вибору між ними формують передумови для виникнення перекладацької семантичної біфуркації.

Перекладацька семантична біфуркація – точка розгалуження перекладацьких стратегій, у якій термін, поняття або дискурсивна конструкція кризово-медичного дискурсу допускає кілька можливих варіантів міжмовної репрезентації залежно від типу дискурсу та комунікативної ситуації. У таких точках система перекладу переходить від відносної стабільності до множинності можливих варіантів міжмовної репрезентації, кожен із яких забезпечує відмінну конфігурацію когнітивних і прагматичних ефектів. Подібне розуміння узгоджується з когнітивно-прагматичними концепціями перекладу, які пов'язують вибір перекладацького рішення з досягненням релевантного когнітивного ефекту та особливостями дискурсивної організації тексту (Dooley, 2008; Gallai, 2022).

Із множини можливих варіантів міжмовної репрезентації, що виникають у точках семантичної біфуркації, перекладацька система поступово тяжіє до найбільш стабільних моделей. Такі моделі виконують функцію перекладацьких мовних аттракторів.

Перекладацький мовний аттрактор – сукупність термінологічних, концептуальних і дискурсивних моделей міжмовної репрезентації кризово-медичного змісту, які забезпечують відносну стабільність перекладацької системи та формують орієнтири для відтворення спеціалізованого знання в різних комунікативних контекстах. Важливим джерелом для осмислення цього явища є концепція Г. Турі, відповідно до якої переклад функціонує як сфера реальної мовної практики, де поступово формуються норми, стратегії, зразки перекладацької поведінки. Відносно стабільні способи функціонування перекладацької системи визначають добір варіантів відтворення змісту серед множини потенційних альтернатив (Toury, 1995). Доповнюють таке бачення міркування Ентоні Піма, який трактує переклад як процес постійного пошуку рівноваги між різними типами еквівалентності. Науковець наголошує, що еквівалентність не є сталою категорією, а перекладацька практика передбачає вибір серед різних способів репрезентації змісту. Унаслідок цього усталені моделі міжмовного відтворення виконують роль орієнтирів, що спрямовують перекладацький вибір у конкретній комунікативній ситуації (Pym, 2014).

Попри дію перекладацьких мовних аттракторів, повне усунення варіативності та невизначеності залишається недосяжним, що зумовлює збереження певного рівня ентропії в системі перекладу.

Ентропія перекладу – ступінь смислової невизначеності, що виникає під час міжмовного відтворення військово-медичної та

воєнно-медичної комунікації внаслідок термінологічних розбіжностей, особливостей дискурсивної організації тексту, культурно зумовлених відмінностей в інтерпретації кризово-медичного знання. Ентропійний характер міжмовної репрезентації впливає з положень теорії релевантності Е.-А. Гутта, згідно з якими переклад постає інтерпретативним процесом у різних когнітивних середовищах. Відмінності у когнітивному досвіді адресатів та механізмах інференції унеможливають повний збіг між вихідним і цільовим повідомленнями, тому міжмовна передача спеціалізованого знання неминує зберігати певний рівень смислової невизначеності (Gutt, 2000).

Візуалізацію перекладацьких трансформацій лінгвополітичної синергетики висвітлено на рис. 1–7.

Із викладеного вище випливає, що зазначені процеси формують систему перекладацьких трансформацій лінгвополітичної синергетики.

Рис. 1. Перекладацька самоорганізація

Рис. 2. Функціонально-сміслова ампліфікація

Рис. 3. Лінгвальний автокаталіз

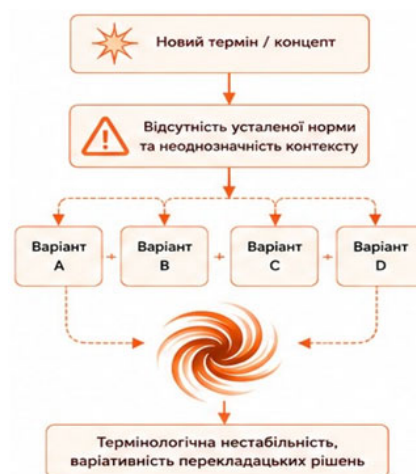

Рис. 4. Мовна турбулентність

Узагальнення їхніх характеристик уможливило запропонувати таке визначення цього поняття.

Перекладацькі трансформації лінгвополітичної синергетики – система синергетичних механізмів міжмовної репрезентації кризово-медичного знання, що забезпечують його функціональну, термінологічну, когнітивну й прагматичну адаптацію на макрорівні мови кризової медицини, мезорівні військово-медичного та воєнно-медичного дискурсів і мікрорівні відповідних комунікативних практик.

Висновки. Проведення дослідження засвідчило, що проблема перекладацьких трансформацій у кризово-медичному дискурсі залишається недостатньо вивченою в теорії перекладу, попри значний обсяг праць. З оперттям на положення лінгвополітичної синергетики та лінгвістики кризової медицини перекладацькі трансформації вперше розглянуто як систему міжмовних перетворень, що функціонує на макрорівні мови кризової медицини, мезорівні військово-медичного та воєнно-медичного дискурсів і мікрорівні відповідних комунікативних практик. Унаслідок цього запропоновано типологію перекладацьких трансформацій, до складу якої увійшли перекладацька самоорганізація, функціонально-сміслова ампліфікація, лінгвальний автокаталіз, мовна турбулентність, семантична біфуркація, мовний аттрактор та ентропія перекладу. Установлено, що зазначені трансформації відображають різні аспекти міжмовної репрезентації кризово-медичного знання: перекладацька самоорганізація забезпечує впорядкування та стабілізацію системи, функціонально-сміслова ампліфікація розширює комунікативний потенціал повідомлення, лінгвальний автокаталіз сприяє появі нових термінологічних відповідників, мовна турбулентність і семантична біфуркація відображають

Рис. 5. Семантична біфуркація

Рис. 6. Мовний аттрактор

Рис. 7. Ентропія перекладу

варіативність перекладацьких рішень, мовні аттрактори забезпечують відносну стабільність моделей міжмовної репрезентації, тоді як ентропія фіксує збереження певного рівня смислової невизначеності. У розрізненні між цими процесами відбито різні механізми адаптації спеціалізованого знання. Запропоновані положення слугують підґрунтям для подальшого обґрунтування синергетичної теорії перекладу кризово-медичного дискурсу та окреслюють контури нової дослідницької парадигми. Перспективи прийдешніх студій убачаємо у верифікації запропонованої типології на матеріалі військово-медичних, воєнно-медичних, гуманітарних і кризово-медичних текстів різного функціонально-стильового маркування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байша, К. М., Байша, О. М. (2023). Місце медичного перекладу у військовий час. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 57. Т. 1. С. 46–50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.8>
2. Божук, А. (2024). Структурні особливості англomовних термінів тактичної медицини та способи їхнього перекладу українською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: *Філологія*. № 70. 146–151. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.70.31>
3. Дем'янчук, Ю. (2024). Лінгвополітична синергетика: становлення та перспективи дослідження. *Вісник КНЛУ*. Серія *Філологія*, Том 27. № 2. С. 75–102. DOI: 10.32589/2311-0821.2.2024.324160
4. Дем'янчук, Ю. (2025). Лінгвістика війни: виникнення, концептуалізація та вектори подальшого розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: *Філологія. Журналістика*, С. 220–233. DOI: 10.32782/2710-4656/2025.3.1/36
5. Дем'янчук, Ю. (2025). Генеза становлення мови війни в історико-політичному та історико-художньому контексті (український досвід). *Закарпатські філологічні студії*, Вип. 39. С. 171–192. DOI: 10.32782/trp2663-4880/2025.39.2.30
6. Дем'янчук, Ю. (2025). Метафори війни в експериментальній лінгвополітичній синергетиці: дисонанс між офіційною риторикою та емпіричною реальністю війни. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: *Філологія*, № 73. С. 39–50. DOI: 10.32782/2409-1154.2025.73.8
7. Дем'янчук, Ю. (2025). Міжнародний суд ООН в системі воєнної конфліктології: від юрисдикції до політичного впливу. *Судова експертиза: перспективи розвитку та окремі вектори змін : V Всеукраїнський форум судових експертів (м. Львів, 6 червня 2025 р.)*. Одеса : Видавництво «Юридика», 572 с. <https://ndekc.lviv.ua/pdf/09072025.pdf>
8. Дем'янчук, Ю. І. (2025). Лінгвополітична синергія засобів мови війни в текстах офіційно-ділового, публіцистичного та художнього стилів. *Записки з українського мовознавства*, Вип. 32, С. 170–204. DOI: 10.18524/2414-0627.2025.32.337351
9. Дем'янчук, Ю. І. (2025). Воєнно-політична та військово-політична лексика у фокусі теоретичної лінгвополітичної синергетики. *Закарпатські філологічні студії*, Вип. 41.

- Том 1. С. 292–316. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2025.41.1.46
11. Дем'янчук, Ю. І. (2025). Словосполукки з компонентом «війна» у макролінгвополітичній синергетиці воєнної комунікації. *Академічні студії. Серія «ГУМАНІТАРНІ НАУКИ»*, Вип. (3), С. 21–38. DOI: 10.52726/as.humanities/2025.3.3
 12. Дем'янчук, Ю. І. (2025). Від колоніальності до неоімперського ревізйонізму: мова війни у воєнній конфліктології. *Закарпатські філологічні студії*, Вип. 42. Том 2. С. 182–207. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2025.42.2.32
 13. Дем'янчук, Ю. І. (2025). Військова vs воєнна фразеологія в системі мови війни в рамках мікролінгвополітичної синергетики. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія*, С. 63–81. DOI: 10.32689/maup.philol.2025.3.8
 14. Дем'янчук, Ю. (2026). Лінгвополітична синергетика мови війни : монографія / Юлія Дем'янчук. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 532 с. ISBN: 97861711009684
 15. Дем'янчук, Ю. (2026). Лінгвістика кризової медицини як напрям лінгвополітичної синергетики. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 37 (76). № 1 Том 1, С. 223–240. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.1.1/35>
 16. Дем'янчук, Ю. (2026). До питання сутності терміносистеми кризової медицини. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. С. 182–204. DOI: 10.52726/as.humanities/2026.1.24.
 17. Дем'янчук, Ю. (2026). Когнітивно-дискурсивне моделювання воєнної семантики в терміносистемі кризової медицини. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія*, (1 (19), 51–74. DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2026.1.7>
 18. Дем'янчук, Ю. (2026). Референтно-оцінна семантика словосполук з компонентом «війна». *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Вип. 858–859. С.55–66. DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2026.858-859.55-66>.
 19. Дем'янчук, Ю. (2026). Моделі та синтаксні функції словосполук з компонентом «війна». *Актуальні питання іноземної філології*, 24, 46-56, DOI: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2026-24-7>
 20. Жаховський, В., Лівінський В. (2025). Терміни та визначення: їхні роль і значення у військовій медицині. *Наука і оборона*. С. 27–35. DOI: 10.33099/2618-1614-2025-30-3-27-35
 21. Муханова, О., Тікан, Я., Купчак, І. (2022). Способи утворення англomовної медичної термінології та її переклад українською мовою. *Advanced Linguistics*, Вип. 10, С. 67–73. DOI: 10.20535/2617-5339.2022.10.267233
 22. Онищук, М. (2023). Переклад тактичної медицини як особливий тип спеціалізованого перекладу. *Актуальні проблеми романо-германської філології. Матеріали IV Міжнародної наукової конференції*. 11–12 травня 2023 року. С. 121–123.
 23. Семенюк, А., Тригуб, Г., Хникіна, О. (2023). Особливості перекладу англomовної медичної термінології. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 60, Том 5. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-5-14>
 24. Хромова, В. С., Божук, А. О. (2024). Термінологічні аспекти англо-українського перекладу текстів з тактичної медицини. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 35 (74) № 6. С. 126–132. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.6/21>
 25. Alduhaim, A., Alkhaldy, M. (2023). Medical Discourse Translation during COVID-19: A Case Study of Translating Medical Discourse into Arabic. *Jordan Journal of Modern Languages and Literatures*. 15. С. 21–35. DOI: 10.47012/jjml.15.1.2.
 26. Alshaye, Sh. (2025). Translation in Crisis Situations: Reviewing Current Practices and Identifying Future Demands. *Arab World English Journal For Translation and Literary Studies*. 9. P. 61–76. DOI: 10.24093/awejtls/vol9no1.4.
 27. Baker, M. (2010). Interpreters and Translators in the War Zone: Narrated and Narrators. *The Translator*, 16(2), P. 197–222. DOI: <https://doi.org/10.1080/13556509.2010.10799469>
 28. Behdai, A., Gudkova, N. (2024). Challenges in translating medical terminology: a comprehensive analysis of english-ukrainian pharmaceutical texts. *Grail of Science*, (37), P. 278–282. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.15.03.2024.041>
 29. Bolton, P. A., Weiss, W. M. (2001). Communicating Across Cultures: Improving Translation to Improve Complex Emergency Program Effectiveness. *Prehospital and Disaster Medicine*, 16(4), P. 252–256. DOI: 10.1017/S1049023X00043387
 30. Bricknell, M. (2020). Fundamentals of Military Medicine: a new resource from the US Army Borden Institute. *BMJ Mil Health*. Aug;166(4):284. DOI: 10.1136/jramc-2019-001289

31. Cadwell, P. (2015). Translation and trust: a case study of how translation was experienced by foreign nationals resident in Japan for the 2011 great east Japan earthquake. DOI: https://doras.dcu.ie/20839/1/PHD_Thesis_Patrick_Cadwell_2015.pdf (дата звернення: 03.05.2026).
32. Crouse Quinn, S. (2008). Crisis and emergency risk communication in a pandemic: a model for building capacity and resilience of minority communities. *Health Promotion Practice*, Vol. 9 No. 4, P. 18–25. DOI:10.1177/1524839908324022
33. Demers, G., Wightman, J. (2022). Mass casualty preparedness and response. *Fundamentals of Military Medicine*. Chapt. 34. P. 503–530. DOI: <https://medcoeckapwstorprd01.blob.core.usgovcloudapi.net/pfw-images/dbimages/Fund%20ch%2034.pdf> (дата звернення: 28.05.2026).
34. Dooley, R. A. (2008). Relevance theory and discourse analysis: Complementary approaches for translator training. *GIALens*. Vol. 2. Iss. 3. P. 1–11. <https://www.diu.edu/documents/gialens/Vol2-3/Dooley-Relevance-theory.pdf> (дата звернення: 04.05.2026).
35. Federici, F. M. (2016). Introduction: A state of emergency for crisis communication, in Federici, F. M. (Ed.), *Mediating Emergencies and Conflicts. Frontline Translating and Interpreting*, Palgrave Macmillan, New York, NY, P. 1–29. DOI:10.1057/978-1-137-55351-5_1
36. Federici, F. M. and Cadwell, P. (2018). Training citizen translators: Red Cross translation needs and the delivery of a bespoke training on the fundamentals of translation, in Tesseur, W. (Ed.), *Translation in Non-governmental Organisations. Special issue of Translation Spaces*, Vol. 7 No. 1, P. 20–43. DOI:10.1075/ts.00002.fed
37. Gallai, F. (2022). Relevance Theory in Translation and Interpreting: A Cognitive-Pragmatic Approach. DOI: 10.4324/9781003183969
38. Gutt, E.-A. (2000). Translation and Relevance: Cognition and Context (2nd ed.). *Routledge*. 284 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315760018>
39. Haken, H. (1978). Synergetics: an introduction: nonequilibrium phase transitions and self-organization in physics, chemistry, and biology. *Berlin New York: Springer-Verlag*. ISBN 0-387-08866-0. OCLC 3966021.
40. Haken, H., Portugali, J. (2017). Information and Self-Organization. *Entropy*, 19(1), 18. DOI: <https://doi.org/10.3390/e19010018>
41. Haken, H. (2020). System theories: synergetics systems science and cybernetics – Vol. I. *Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS)*. Oxford: Eolss Publishers. <https://www.eolss.net/sample-chapters/c02/E6-46-01-00.pdf> (дата звернення: 03.05.2026).
42. Hussain, M., Zahid, F., Batool, Z. (2025). Figurative language in crisis communication: a cross-cultural study of covid-19 health messaging. *Contemporary Journal of Social Science Review*. Vol. 3. P. 2396–2413. DOI: 10.63878/cjssr.v3i2.868
43. Lee-Jahnke, H. (2001). L'enseignement de la traduction médicale: un double défi? *Meta*, 46(1), 145–153. DOI:10.7202/003445ar
44. Liu, Q., Qi, L. (2025). Bridging Policy and Practice: The Mediating Role of China's Crisis Translation Scholarship in the 2020 Public Health Response. *Journal of Language Service Studies*, 1(2), 1–14. DOI: <https://doi.org/10.63385/jlss.v1i2.368>
45. Mashael, A. (2024). Language, violence, and media: Translating Russia-Ukraine 2022–2023 war from Arabic to English. *Forum for Linguistic Studies*, 6(1). DOI: <https://doi.org/10.59400/fls.v6i1.2026>
46. Mohanty, N. Resilience Lessons from COVID-19: Strengthening Critical Care Infrastructure and Workforce Capacity. *Medical Research Archives*, 2025. Vol. 13(8). DOI: <https://doi.org/10.18103/mra.v13i8.6760>
47. Montalt, V., Zethsen, K., Karwacka, W. (2018) “Medical translation in the 21st century – challenges and trends.” In: Montalt, Vicent; Karen Zethsen & Wioleta Karwacka (eds.) *Retos actuales y tendencias emergentes en traducción médica / Current challenges and emerging trends in medical translation*. MonTI 10, P. 27–42. DOI: <http://dx.doi.org/10.6035/MonTI.2018.10.1>
48. Moser-Mercer, B., Kherbiche, L., Class, B. (2014). Interpreting conflict: Training challenges in humanitarian field interpreting, *Journal of Human Rights Practice*, Vol. 6 No. 1, P. 140–158. DOI: 10.1093/jhuman/hut025
49. Noll, R., Frischen, L., Boeker, M., Storf H., Schaaf J. (2023). Machine translation of standardised medical terminology using natural language processing: A scoping review. *Biotechnol*. P. 120–129. DOI: 10.1016/j.nbt.2023.08.004.
50. O'Brien, S., Cadwell, P. (2017). Translation facilitates comprehension of health-related crisis information: Kenya as an example. *The Journal of Specialised Translation*, 28, P. 23–51. DOI: <https://doi.org/10.26034/cm.jostrans.2017.232>
51. O'Brien, Sh. (2022). Crisis Translation: A snapshot in time. INContext: Studies in Translation and Interculturalism. DOI: https://www.researchgate.net/publication/360273554_Crisis_Translation_A_snapshot_in_time P. 84–108. (дата звернення: 04.06.2026).
52. Pym, A. (2014). Exploring Translation Theories. Second edition. *Routledge*. DOI: <https://doi.org/10.1080/10439862.2014.935444>

- parhamti.com/wp-content/uploads/2023/08/Exploring-Translation-Theories-2nd-ed.pdf (дата звернення: 17.06.2026).
53. Reynolds, B., Seeger, M. W. (2005). Crisis and emergency risk communication as an integrative model, *Journal of Health Communication*, Vol. 10 No. 1, P. 43–55. DOI: 10.1080/10810730590904571
 54. Rozhenko, I., Ageicheva A. (2019). Medical texts translation peculiarities. *Молодий вчений*, 5.1 (69.1), 1–4. DOI: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/5.1/1.pdf>
 55. Sequeiros, X. (2002). Interlingual pragmatic enrichment in translation. *Journal of Pragmatics*. 34. P. 1069–1089. DOI: 10.1016/S0378-2166(02)00026-7
 56. Shertz M. CRISIS MEDICINE. 2026. DOI: <https://www.crisis-medicine.com/about-crisis-medicine/> (дата звернення: 12.01.2026).
 57. Tercedor-Sánchez, M. (2025). Risk in AI-mediated Medical Translation: On the essential role of professionals in providing adequate lexical solutions. *INContext: Studies in Translation and Interculturalism*, 5(1). DOI: <https://doi.org/10.54754/incontext.v5i1.108>
 58. Tomaszewska, A., Zawadzka-Paluckta, N. (2020). Translating a pandemic: A corpus study of COVID-19 multi-word terminology in EU press releases. *Beyond Philology. An International Journal of Linguistics, Literary Studies and English Language Teaching*. 17. 11. DOI: 10.26881/bp.2020.4.01
 59. Toury, G. (1995) Descriptive Translation Studies and Beyond. *Benjamins, Amsterdam, Philadelphia*. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.4>
 60. Zappatore, M., Ruggieri, G. (2023). Adopting machine translation in the healthcare sector: A methodological multi-criteria review. DOI: 10.1016/j.csl.2023.101582

Дата першого надходження статті до видання: 25.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)